

بررسی جزئیات طرح‌های سه گانه امنیت غذایی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در کنترل نرخ تورم

کنترل رشد فقر غذایی در دهک‌های کم درآمد

مهار رشد تورم و ثبات بازار، رشد قدرت خرید و رونق تولید، سه کلیدواژه اصلی در اصلاح هدفمندسازی یارانه‌ها در دولت سیزدهم بود که اکنون می‌توان گفت با اجرای طرح‌های سه گانه کالابرگ الکترونیک در بستر شبکه ملی اعتبار، این سه هدف محقق شده است. کاهش قدرت خرید مردم و افزایش تورم خوراکی‌ها در دهه ۹۰ و تداوم آن باعث کاهش میزان مصرف کالری مورد نیاز از سوی مردم به ویژه در دهک‌های کم درآمد

گزارش

ایلیا پیرولی

روزنامه‌نگار

با آغاز به کار دولت سیزدهم، تورم افزایشی در کشور حاکم بود که با همه گیری ویروس کرونا تشدید شد. در این شرایط میزان مصرف کالری مواد غذایی مغذی به حد قابل توجهی با کاهش مواجه شد. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برای امنیت پایدار غذایی، در اولین گام در اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۱، یارانه نقدی را ۶ تا ۹ برابر افزایش داد و در خردادماه سال ۱۴۰۲ از طرح کالابرگ الکترونیک به عنوان اولین طرح سه گانه امنیت غذایی رونمایی کرد. در ادامه، دولت بر روی بستر شبکه ملی اعتبار که طرح کالابرگ الکترونیک در آن اجرایی شده بود، دو طرح ارتقای امنیت غذایی کودکان شش تا ۵۹ ماهه و مادران دارای کودکان شیرخوار زیر دو سال موسوم به طرح «پسنا» را به ترتیب در آبان و دی ماه سال گذشته اجرایی کرد.

دولت با اجرای طرح کالابرگ الکترونیک، اختیار، افزایش تاب‌آوری و رشد قدرت خرید، دسترسی به نشان‌های غذایی داخلی و خارجی با یارانه موجود و پرداخت مابه‌التفاوت خرید انجام شده از سوی دولت، اعتباری برای ۶۱ میلیون واحد شرایط در هفت دهک اول درآمدی جامعه فراهم کرد.

طرح پسنا طرحی برای رفع سوء تغذیه مادران شیرده دارای کودکان زیر دو سال دهک یک درآمدی بود. این طرح از پنجم دی ماه سال گذشته از سوی وزارت رفاه در دستور کار قرار گرفت. طرحی که در گام نخست ۲۲ هزار مادر شیرده را تحت پوشش خود قرار داد و پیامدهای مثبتی برای امنیت غذایی مادران به ارمان آورد.

در طرح ارتقای امنیت غذایی کودکان نیز، همه کودکان واجد شرایط از نگاه وزارت بهداشت، با معرفی به وزارت رفاه بدون محدودیت می‌توانند تا پنج سالگی تحت پوشش قرار گیرند. مسئولان این طرح، کودکان دهک‌های یک تا هفت درآمدی هستند که به ازای هر کودک نیازمند تغذیه مضاعف در دهک یک تا پنج درآمدی، یک میلیون تومان و کودکان مشمول در دهک‌های ۶ و ۷ ماهانه ۶۰۰ هزار تومان به حساب سرپرستان خانوار واریز می‌شود.

طرح کالابرگ الکترونیک

اجرای طرح کالابرگ الکترونیک در گام نخست به صورت پایلوت در استان هرمزگان از اواخر اسفندماه سال ۱۴۰۱ آغاز شد. در خردادماه سال ۱۴۰۲ به صورت سراسری فعالیت خود را به سطح کل کشور رساند. در این طرح، یارانه تشویقی به افراد دهک‌های اول تا هفتم به میزان ۱۲۰ هزار تومان ارائه می‌شد. به این ترتیب که هر فرد از مشمولان با خرید ۲۰۰ هزار تومان از یارانه خود، ۱۲۰ هزار تومان یارانه اعتباری جدید دریافت می‌کرد.

برنج ایرانی، حبوبات، شیر کم چرب، پنیر، ماست کم چرب، مرغ، تخم مرغ، روغن مایع، ماکارونی و قند و شکر با نظارت انستیتوی تغذیه ایران در سبد غذایی طرح فوق با قیمت سال ۱۴۰۱ تعیین شده و جزو اقلام این طرح محسوب می‌شدند.

طرح فجرانه، طرحی از دل کالابرگ الکترونیک

فجرانه به عنوان یک طرح سه ماهه که از درون طرح کالابرگ الکترونیک بیرون آمده از ۱۸ بهمن ماه سال ۱۴۰۲ اجرا شد. در این طرح در قالب کالابرگ الکترونیک، خانوارهای دهک یک تا هفت درآمدی در صورت خرید اقلام یازده گانه، کالابرگ خریداری می‌کنند و مبلغ ۲۲۰ هزار تومان به ازای هر یارانه بگیر برای پرداخت مابه‌التفاوت قیمت روز این اقلام در حساب‌شان شارژ می‌شود. این میزان مبلغ یارانه کاملاً جدا از یارانه نقدی است که هر ماه به حساب سرپرستان خانوارها واریز می‌شود. یارانه مضاعف کالابرگ الکترونیک به مدت یک ماه اعتبار دارد.

راهنمای خرید در طرح فجرانه

در قالب طرح فجرانه، دیگر نمی‌توان اعتبار یک کالا را به کالای دیگر اختصاص داد. به طور مثال برای گوشت قرمز به ازای نیم کیلو گوشت، ۷۵ هزار تومان اعتبار در نظر گرفته شده یک خانوار چهار نفره ۳۰۰ هزار تومان اعتبار گوشت دارد. اما مشمولان باید قیمت مینار را بپردازند. با این کار ۳۰۰ هزار تومان اعتبار مضاعف را دریافت می‌کنند.

خانوارهایی می‌توانند اقلام طرح را در سقف وزنی و کالایی تعریف شده خریداری کنند و امکان جابه جایی اعتبار بین گروه‌های کالایی مقدور نیست. به عبارتی با اعتبار برنج، امکان خرید روغن وجود ندارد. امکان استفاده از این یارانه کاملاً ساده و در دسترس برای تمام مردم در دهک‌های درآمدی یک تا هفت جامعه وجود دارد و دولت از سرپرستان می‌خواهد حتماً این امکان استفاده و تمام مبلغ یارانه مضاعف را در ماه برای خانواده خود هزینه کنند. براساس اعلام وزارت رفاه، برای شارژ اعتبار مضاعف در یارانه‌ها هیچ محدودیتی وجود ندارد.

براساس طرح کالابرگ الکترونیک، اعتبار یارانه برای همه یارانه‌گیران در دهک‌های اول تا هفتم جامعه که ۱۶ میلیون نفر را دربر می‌گیرد، منظور شده است. آن‌ها می‌توانند با مراجعه به بیش از ۲۱۰ هزار فروشگاه در سراسر کشور، کالاهای موردنظر خود را خریداری کنند.

مشمولان با نصب برنامه شبکه ملی اعتبار «شما» می‌توانند فروشگاه‌های نزدیک محل سکونت را شناسایی و برای خرید ۱۱ قلم کالای اساسی به این مراکز خرید مراجعه کنند. برای استعلام از مانده حساب نیز باید کد دستوری #۱۴۶۳*۵۰۰* را شماره گیری کرد.

۲ میلیارد دلار خرید طی دو ماه در طرح فجرانه

به گفته معاون رفاه و امور اقتصادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، با ارزیابی انجام شده میزان اعتماد خانوارها به طرح فجرانه بیش از ۹۰ درصد برآورد شده است.

آن طور که علیرضا عسگریان گفته؛ در مرحله اول اجرای این طرح، میزان استقبال صورت گرفته بیش از ۸۶ درصد بوده و بیش از ۸۸ درصد دهک یک تا سه درآمدی در این طرح شرکت کرده‌اند. این شبکه با مشارکت ۲۲۰ هزار فروشگاه و در قالب آن ۱۰ هزار فروشگاه زنجیره‌ای و دو فروشگاه مجازی فعال است. خانوارها می‌توانند با برنامه کاربردی شما موقعیت فروشگاه‌های اطراف خود و فروشگاه‌های متصل به طرح را مشاهده کنند.

طرح ملی پسنا

طرح ملی پسنا براساس قانون ماده (۲۴) حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، اجرایی شده و وزارت رفاه در قالب این طرح، مکلف به ارائه بسته غذایی، بهداشتی و حمایت از مادران باردار یا دارای شیرخوار و کودک زیر پنج سال است.

مرحله اول طرح ملی پسنا از پنجم دی ماه سال ۱۴۰۲ برای حمایت از مادران دارای فرزند زیر دو سال در دهک یک درآمدی در هشت استان محروم کشور آغاز شده است. طبق اعلام وزارت رفاه، در صورت تأمین اعتبار در گام بعدی، سال آینده این طرح به صورت سراسری و در سه دهک اول درآمدی عملیاتی می‌شود. در واقع پسنا، طرحی برای رفع سوء تغذیه مادران شیرده دارای کودک زیر دو سال دهک یک درآمدی از دی ماه سال ۱۴۰۲ از سوی وزارت رفاه در دستور کار قرار گرفت. طرحی که در گام نخست ۲۲ هزار مادر شیرده در دهک یک درآمدی را تحت پوشش خود قرار داد و تأثیرگذاری مفید در حوزه امنیت غذایی مادران

و متوسط جامعه شد. موضوعی که به واسطه آن امنیت غذایی جامعه به مخاطره افتاد. به گونه‌ای که اقتصاددانان و صاحب‌نظران نسبت به ادامه آن هشدار داده و از تشدید فقر مطلق غذایی خبر دادند. گزاره‌ای که دولت سیزدهم را بر آن داشت امنیت غذایی مردم را تضمین کند. کاهش نرخ تورم و مهار روند تورم انتظاری، مهم‌ترین برنامه این دولت با بهره‌مندی از اجرای طرح‌های سه گانه کالابرگ الکترونیک در این راستا بود.

و بدون محدودیت تا ۵۹ ماهگی تحت پوشش قرار می‌گیرند. کودکان دهک‌های یک تا هفت درآمدی مشمولان طرح محسوب می‌شوند. به ازای هر کودک در دهک یک تا پنج ماهانه مبلغ یک میلیون تومان و برای کودکان دهک‌های ۶ و ۷ هر ماه ۶۰۰ هزار تومان پرداخت خواهد شد.

جهت اجرای این برنامه، جلسات متعددی با سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برگزار شده است. در این جلسات مقرر شده اعتبار خرید سبد غذایی رایگان مورد تأیید وزارت بهداشت مشتمل بر ۱۶ قلم کالا از جمله لبنیات، پروتئین، غلات، حبوبات، میوه و سبزیجات و مغز دانه و... به حساب یارانه سرپرست خانوار کودکان زیر پنج سال مبتلا به سوء تغذیه در دهک‌های یک تا هفت درآمدی واریز شود.

پیامد مثبت حمایت از مادران شیرده

سوء تغذیه یکی از مشکلات تغذیه‌ای شایع میان مادران باردار و شیرده است که اختلال در رشد و تکامل مغزی و جسمی، تضعیف سیستم ایمنی بدن، افزایش موارد مرگ و میر، افزایش هزینه‌های درمانی و مراقبت‌های پزشکی، افت تحصیلی و تحمیل هزینه‌های سنگین به آموزش و پرورش و از دست دادن روزهای کاری از پیامدهای نامطلوب آن به‌شمار می‌روند. پیشگیری و کنترل سوء تغذیه مادران باردار نقش مهمی در رشد جسمی و تکامل مغزی جنین و همچنین حفظ و ارتقای سلامت مادران دارد. طبیعتاً هر گونه تأخیر در رساندن مواد مغذی به مادر و جنین طی دوره بارداری و ماه‌های اول زندگی شیرخوار پیامدهای غیرقابل جبرانی مانند افزایش مرگ و میر نوزادان، کاهش بهره هوشی و اختلال در توانمندی‌های جسمی و ذهنی آن‌ها را به دنبال خواهد داشت.

وزارت رفاه، طرح پسنا را برای حمایت از مادران حاضر در دهک کم‌برخوردار و به منظور پیشگیری از افزایش احتمال سوء تغذیه در آن‌ها اجرایی کرده است. بر این اساس، کودکان این دهک می‌توانند از شیر مادر خود تغذیه کنند. این گزاره فراهم شدن بستر شکل‌گیری نیروی انسانی سالم‌تر را در آینده نوید می‌دهد.

نحوه شناسایی کودکان

ابتدا اطلاعات کودکان زیر پنج سال نیازمند حمایت، از طریق پایش شاخص‌های تن‌سنجی کودک (اندازه‌گیری قد، وزن و BMI و مقایسه با منحنی‌های رشد) در مراکز و خانه‌های بهداشت به منظور کاهش نیازهای غذایی تغذیه (برای رفع لاغری شدید، کم‌وزنی و کوتاه قدی) شناسایی شده و پس از جمع‌بندی داده‌ها توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی و وزارت بهداشت، به وزارت رفاه معرفی و پس از وسیع‌سنجی اجرایی می‌شود. تاکنون از این طرح ۸۰ درصد استقبال شده است. وزارت بهداشت در ابتدای طرح ۱۴۳ هزار کودک و در نوبت دوم ۱۵۴ هزار کودک را معرفی کرد. در نهایت بیش از ۱۳۰ هزار کودک که در دهک یک تا هفت درآمدی جامعه بودند مشمول این طرح شدند.

مهم‌ترین فواید طرح‌های سه گانه امنیت غذایی

با اجرای این طرح‌ها و به ویژه طرح فجرانه، میزان مصرف کالری خانوارهای مشمول، مطابق با انستیتوی تغذیه ایران در سبد کالایی آنان قرار گرفت. ایجاد بستری مناسب برای تغذیه سالم از مهم‌ترین اهداف این طرح به حساب می‌آید که با توجه به داده‌ها محقق شده است.

در دهه ۹۰ به دلایل متعدد، مصرف سرانه خوراکی و تغذیه سالم به شدت با کاهش مواجه شده بود که در سال جاری و با اجرای طرح کالابرگ الکترونیک و در صورت ادامه این روند، می‌توان امیدوار شد که سوء تغذیه مهار شود. یکی از مزایای طرح کالابرگ الکترونیک، مهار انتظارات تورمی و کاهش نرخ تورم است. به هر حال به نظر می‌رسد که دولت توزیع عادلانه منابع یارانه‌ای را در قالب اقدامات حمایتی برای رسیدن به امنیت پایدار غذایی در دستور کار قرار داده است.

اثرگذاری طرح کالابرگ بر اقتصاد

اجرای طرح کالابرگ باعث رونق تولید شده؛ چرا که تقاضا برای کالاهای غذایی افزایش یافته و تولیدات غذایی با افزایش مواجه خواهد شد. این گزاره به رشد اقتصادی کشور کمک خواهد کرد. به این واسطه، رشد بخش خدمات سرعت گرفته و تقاضا در بخش صنایع بخصوص صنایع غذایی نیز بیشتر شده است. از طرفی تا انتهای سه ماهه نخست سال جاری، خلق نقدینگی به شدت کاهش می‌یابد که این امر به کاهش نرخ تورم می‌انجامد. در نتیجه این موضوع، اقتصاد شاهد ثبات بازار در سال جاری خواهد بود. آنچه مشخص است اینکه راهبرد دولت برای کاهش نرخ تورم، ثبات بازار و تأمین سبد غذایی خانوارها به بار ننشسته است.

یادداشت

ره‌آورد طرح‌های امنیت غذایی چیست؟

حمید سلیمانی

گزارش‌کننده طرح کارشناسی تورم رفاه

بخشی از دهک‌های جمعیتی مادران دارای کودکان شیرخوار زیر دو سال و همچنین کودکان ۶ تا ۵۹ ماهه در قالب دو طرح «پسنا» و «امنیت غذایی کودکان» در حالی از سال گذشته از حمایت یارانه‌ای ویژه دولت مردمی سیزدهم بهره‌مند شدند که این طرح‌ها به‌طور مستقیم، تقویت و بهبود وضعیت تغذیه مادر و کودک را نشانه گرفته‌اند.

طرح‌های مذکور در واقع تأمین کالری مورد نیاز مادران و کودکان مشمول را در دوره‌های خاص شیردهی و شیرخواری مورد توجه قرار می‌دهند. به عبارتی ضرورت تأمین امنیت غذایی مادر و کودک و اهمیت رشد و تقویت غذایی برای آنان، مورد توجه و هدف‌گذاری طرح‌های اشاره شده است.

طرح‌های پسنا و امنیت غذایی کودکان در راستای اجرای ماده (۲۴) قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت با هدف حمایت از مادران باردار و شیرده و بخشی از جمعیت کودکانی که شرایط تأمین مواد مغذی مورد نیاز در دوره قبل از پنج سالگی را ندارند، بر نامه‌ریزی و اجرایی شده است.

همچنین به واسطه اجرای این طرح‌ها تغذیه سالم در جایگاه اصلی‌ترین اولویت به‌طور ویژه در مناطق محروم مورد استقبال قرار گرفته است. دوران شیردهی به عنوان یکی از دوره‌های بسیار مهم از نظر تقویت بنیه‌های جسمانی کودکان و تقویت کننده مادران و ضرورت تأمین مستمر کالری و مواد غذایی مورد نیاز این دو قشر مورد توجه ویژه است. به این واسطه تضمین تأمین ریزمغذی‌های لازم برای مادر و کودک یکی از اولویت‌ها و اهداف وزارت رفاه در طرح‌های امنیت غذایی محسوب می‌شود. تخصیص و واریزی یارانه جداگانه برای هر کدام از طرح‌های مربوط به امنیت غذایی و اختصاص یارانه مربوطه برای تأمین مواد غذایی لازم برای هر فرد در قالب ماهانه، از ویژگی‌های طرح‌های اشاره شده است. این موضوع یارانه اختصاصی خانوار را تحت تأثیر قرار نمی‌دهد و صرفاً بر تقویت غذایی افراد خانوار تأکید دارد. به عبارتی، یارانه در نظر گرفته شده برای مشمولان طرح‌های مذکور، به‌طور خاص باید در حوزه امنیت غذایی مادر و کودک صرف شود.

سوء تغذیه یکی از چالش‌های مادران باردار و شیرده در دوره‌های خاص است که برخی پیامدهای نظیر اختلال در حوزه غذایی مادر، ایجاد خلل تکامل مغزی و جسمی، ضعف سیستم ایمنی بدن، افزایش مرگ و میر، رشد هزینه‌های درمانی و مراقبت‌های پزشکی و بسیاری موارد دیگر را برای آنان به دنبال دارد. به دلایل ارتباطی واسطه تغذیه و رشد جنین پیش از تولد و کودک تا پنج سالگی، سیر تکامل مغزی و جسمی جنین و نوزاد و روند رشد جسمی و عقلی کودکان اصلی‌ترین هدف‌گذاری موردنظر در طرح‌های وزارت رفاه است.

به‌طور طبیعی اختلال و بی‌توجهی در تأمین مواد مغذی به مادران و کودکان در دوره شیردهی و شیرخواری، پیامدهای منفی تأثیرگذاری در رشد کودک و سلامت مادر خواهد داشت. رفع سوء تغذیه بخشی از مادران و کودکان به شکل ویژه در مناطق محروم، از دیگر اولویت‌های حوزه امنیت غذایی خانواده محسوب می‌شود که با توجه به استقبال مشمولان از طرح‌های اشاره شده، به نظر موفقیت‌آمیز بوده است. هدف‌گذاری مستقیم یارانه‌ای در حوزه تأمین کالری مصرفی اعضای خانوار برای اولین بار در دوره‌های مختلف در دولت مردمی سیزدهم، تدوین و عملیاتی شد و به عنوان یکی از پایه‌های مهم در سلامت خانوار به اجرادرآمد. نکته اساسی اما تأمین اعتبار لازم برای ادامه این طرح‌ها و استمرار تقویت حوزه غذایی مادر و کودک در راستای سلامت افراد مشمول است که باید مورد توجه دولت قرار گیرد.

دولت سید ابراهیم رئیسی قصد دارد طرح‌های یارانه‌های مضاعف را ادامه داده و گروه‌های خاص دیگری را نیز به آن اضافه کند. این برنامه‌ها با استفاده از تأمین یارانه‌ها، توزیع سبد غذایی و بهره‌گیری از فناوری الکترونیکی، به ارتقای امنیت غذایی جامعه کمک کرده و زندگی افراد را بهبود بخشیده‌اند.